

Deel 1: De sociale constructie van geslacht

Sociaaltheoretische basis

Bernd Drägestein (DE)

De socialisatietheorie houdt zich sinds haar bestaan bezig met de hamvraag hoe de mens individualiteit ontwikkelt en respectievelijk welke impact de omgeving heeft op dit rijpingsproces. De resulterende concepten zijn toegespitst op het uitzoeken hoe de mens er in slaagt om zich te integreren in complexe sociale structuren. Het uitgangspunt was de hypothese dat de mens van bij de geboorte - of beter van nature uit - asociaal is en enkel sociaal aanvaardbaar wordt door zijn socialisatieproces (= vermaatschappelijking). Een eerste belangrijke vertegenwoordiger en medeoprichter van de sociologie was onder meer de Fransman Emile DURKHEIM (1858-1917), die geholpen heeft bij de ontwikkeling van deze aanpak.

Tot het einde van de jaren 1960 waren zijn ideeën van aanzienlijk wetenschappelijk belang en werden deze beïnvloed door de veronderstelling dat de mens zich onderwerpt aan de eisen van de samenleving. Vervolgens begonnen zich ook andere concepten uit de nieuw ontwikkelende persoonlijke en pedagogische theorieën (Freud, Watson, Piaget) op te dringen en welke Durkheims theorie als niet volledig genoeg beschouwden. De focus van dit onderzoek wordt nu steeds meer gelegd op de ontwikkeling van persoonlijkheid alsook op individuele kenmerken. De mens wordt meer gezien als "subject", welke tevens actief betrokken is bij zijn socialisatie biografie.

Tot ongeveer 50 jaar geleden, heerste de opvatting dat de verschillen tussen vrouwen en mannen van nature bepaald en biologisch gegrond zijn. In hun gedrag zijn mannen vooral "gestuurd door het rationele" en worden vrouwen "gedreven door hun gevoelens". Zo werd het verschil tussen de seksen in hun gedrag ook uitgelegd door de toenmalige Sociale Research. Deze verschillen waren nagenoeg aangeboren volgens de toenmalige kennis.

In de late jaren 1960, vooral in de sociale wetenschappen in de Engelstalige wereld, overheerste de idee dat het sociaal-culturele aandeel van de toegepaste geslachtsrol groter is dan de biologische aanleg. Als gevolg daarvan is de beoefening van geslachtsrollen niet statisch (= aangeboren), maar flexibel en veranderlijk. Het werd steeds duidelijker dat de waarden en normen overgebracht werden op de gender identiteit door middel van sociaal leren en interactie.

1. Theoretische Grondslagen

Om beter de heersende genderverhoudingen vast te leggen, beroept de huidige wetenschappelijke discussie voor gender onderzoek zich op de theorie van de cultuur van de tweeslachtigheid (Hagemann-White). Hier wordt het begrip gender onderscheiden in twee dimensies:

Biologisch geslacht ("Sekse")

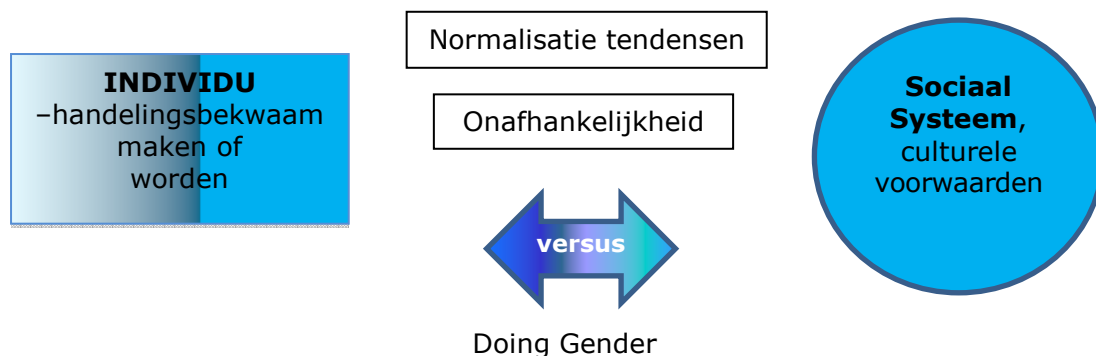
Sociaal geslacht ("Gender")

Onder het "biologische geslacht" worden alle fysieke eigenschappen en ontwikkelingen ingedeeld die betrekking hebben op lichaamsbouw, fysiologie, morfologie, hormonen en chromosomen van het menselijk lichaam.

Hiernavolgend, ligt de focus op de begrippen rond gender (sociaal geslacht) en voor dit doel worden achtergronden en toelichtingen gegeven.

Een cruciaal uitgangspunt voor gender onderzoek is de opsporing en evaluatie van het sociale en culturele karakter. Terug in 1968, sprak Simone de Beauvoir over de sociale constructie van gender met de beroemde zin "Je bent niet als vrouw geboren, je wordt er een!". Maar dit attributieproces beïnvloedt niet alleen meisjes en vrouwen, maar ook jongens en mannen en registreert de heersende geslachtsrollen in de samenleving en de daarmee gepaard gaande normalisatie- en attributietendensen. Dit gaat vergezeld van een expliciet op vrouwen en mannen gerichte gedragsverwachting, die toegewezen eigenschappen en sociale posities - in combinatie met een meer of minder duidelijk gescheiden arbeidsverdeling voor beide geslachten aanbiedt. Gebaseerd op de sociale productie van gender, wordt niet enkel van een classificatiesysteem uitgegaan, maar ook van een hiërarchiseringssysteem tot het welke beide geslachten worden ondergeschikt of toegewezen.

Momenteel gaat het gender onderzoek ervan uit dat de geslachtelijke identiteitsontwikkeling voortvloeit uit een samenspel van verschillende factoren. De verschillende biologische eigenschappen van meisjes en jongens beïnvloeden voorkeuren en interesses. Belangrijke kracht bij het aanleren van vaardigheden en skills blijft de socialisatie, die bij wijze van spreken het medium is voor mogelijkheden en beperkingen onder de cultureel overheersende uitoefening van geslachtsrollen. De toenemende leeftijd van het individu zorgt echter ook voor een interactie tussen de systemen, omdat als gevolg van maturatieprocessen het individu in toenemende mate zelf (actief) kan beslissen of kan beïnvloeden of er een overname of weigering van sociale toegekende geslachtskenmerken plaatsvindt (zie grafiek).

De Engelse vakterm "Doing Gender" houdt in dat de identiteit en de aansluiting bij het ene geslacht, meestal functioneert als een constant sociaal proces en terug te vinden is in alle menselijke handelingen.

"Doing Gender" verwijst naar de maatschappelijke toepassing van genderdifferentiatie en de interacties waarin gender wordt geproduceerd. Maar om de dagelijkse allocatie van wat tot het vrouwelijke of het mannelijke behoort, steeds opnieuw te kunnen vernieuwen, zijn er toch enige "methoden" vereist. Het vermogen om het individuele handelen zo te richten, zodat het uitgevoerde proces in overeenstemming is met de allocatie, beschrijft het proces van "Doing Gender" (vgl. Faulstich-Wieland 2004: 176F.). In het algemeen, gedragen mannen en vrouwen, jongens en meisjes zich zoals ze denken dat ze zich moeten gedragen.

Het socialisatieproces dat vanaf de geboorte begint, blijkt de basis voor gender allocatie te zijn. De gender identificatie krijgt een zekere weerstand doordat, bijvoorbeeld, een jongen zichzelf steeds opnieuw als een jongen enceneert en tegelijkertijd ook verklaart dat zijn tegenhangers tot het mannelijk geslacht behoren. Zo heeft een jongen niet alleen een geslacht, maar hij bewijst het en schrijft het steeds opnieuw aan anderen toe.

In dit proces zijn voortdurend ten minste twee personen betrokken, een vertegenwoordiger van een geslacht en een andere die het dienovereenkomstig erkent. De eigen encenering was vervolgens succesvol als het meisje of de jongen hun geslacht aan anderen geloofwaardig konden demonstreren. Dit constante en dagelijkse proces van "Doing gender" levert de basis waarop onze genderverhoudingen als (onbetwiste) normaliteit worden beschouwd, en niet als een culturele en maatschappelijke totstandkoming of attributie.

Echter, aangezien de constructivistische aspecten binnen de hoofdlijnen van Gender Research zo verschillend zijn, valt het moeilijk om een nauwkeurige beschrijving te geven van wat in detail onder Gender constructie moet worden verstaan. Hun intersectie is gericht op de complexe situatie waarin "natuur" en "cultuur", "geslacht" en "Gender" als geldende factoren worden gezien en opgevat worden als onderdeel van een reflexieve sociale praktijk.

Om dit onderdeel af te sluiten, moet er nota genomen worden van het feit dat sinds het begin van de jaren '90 – gebaseerd op een discussie in de V.S.A – er een "Queer-Theorie" gevormd werd, die zich ziet als een verderzetting van het concept "Doing Gender" en dus als een uitbreiding van *Gender Studies*. Ze geeft een kritische benadering van de deconstructie van seksualiteit, de culturele aspecten in relatie tot gender en geslachtsrollen, en mogelijks de daar uit voortvloeiende omstandigheden van uitbuiting. Bekende vertegenwoordigers zijn Michel FOUCAULT, Judith BUTLER, Eve KOSOFSKY SEDGWICK en Michael WARNER.

2. Genderspecifieke Socialisatie – Achtergronden

De overname van gender gedrag kent een complexe geschiedenis waarbij vele factoren, interacties en sociale processen betrokken zijn. Ze komen tot stand door verwachtingen,

attributies, sancties en de promotie van bepaalde houdingen en gedragingen. Een genderspecifieke socialisatie vertoont diverse elementen: emotionele ontwikkeling, sociale omgang, spelinteresses, enz.

2.1 Socialisatiemiddel "Familie"

Pasgeborenen starten – naast hun biologisch zichtbare geslachtskenmerken – in deze overduidelijke cultuur van tweeslachtigheid reeds met de voorstellingen en verwachtingen van hun omgeving. Deze betrekken zich ook tot hun sociale seksualiteit. Vaak is bij de geboorte van een kind nog steeds de hamvraag aan de ouders van de pasgeborene, "Wat is het?", voor er ook maar geïnformeerd wordt naar bijvoorbeeld de gezondheidstoestand. Het zich vergewissen van welk geslacht het nieuwe kind heeft, helpt de eigen zekerheid van hoe om te gaan met het pasgeboren mensje. Zo hebben ouders, bij de geboorte van een zoon, andere voorstellingen en mogelijkwijze ook andere angsten dan bijvoorbeeld bij de geboorte van een dochter (en vice versa). Deze houding creëert in de regel zodoende onbewust andere interactieprocessen, gedragsverwachtingen, gebaren en gelaatsuitdrukkingen. Jongens worden anders geëquipeerd (kleding, speelgoed, enz.) als meisjes. In vele gevallen begint dit classificatieproces reeds prenataal, aangezien voor enkele ouders (gedeeltelijk), het belangrijk is om vanaf de zesde maand zwangerschap het geslacht van hun toekomstig kind te kennen om zo "voorbereidingen" te kunnen treffen. Door dit voorbeeld wordt duidelijk wat een niet te onderschatten invloed deze gendergerelateerde attributieprocessen, al dan niet vaak onbewust, hebben in ons dagelijks leven.

Reeds in de eerste levensjaren nemen de specifiek aan een geslacht verbonden interacties, symbolisering en verwachtingen toe. Maar ook het meisje of de jongen neemt steeds meer vanuit hun eigen toebehorende geslacht hun sociale omgeving waar. In onze cultuur, op basis van de sociaal voltooide verdeling van gendergerelateerde taken, is het nog steeds gebruikelijk dat merendeels vrouwen/moeders – vooral tijdens de eerste levensjaren van het kind – de verzorging en de opvoeding op zich nemen en vaders het traditionele broodwinnermodel volgen. Anderzijds nemen kinderen ook de relaties in hun omgeving waar en ongeveer vanaf het tweede levensjaar worden ze zich ook toenemend bewust van het eigen biologische geslacht waartoe ze behoren. Dit erkenningproces stuurt later ook in toenemende mate hun sociaal-emotionele waarnemingen. Ze observeren en registreren hoe hun sociale omgeving zich genderspecifiek construeert. Zo ervaren kinderen in hun gezin van oorsprong en ook door de verschillende extrafamiliale "socialisatiemiddelen" (kinderopvang, kleuterschool, preschools, enz.), door vriendjes en vriendinnetjes (Peer Groups), door prentenboeken, door TV, door de deelname aan het publieke leven (winkelen, verkeersmiddelen, enz.) en door reclame hoe het heersende maatschappelijke genderconcept "vrouwelijkheid" en "mannelijkheid" ziet, en wat wenselijk of niet wenselijk is. Hierdoor wordt zo dan ook het eigen gendergerelateerde gedrag gereguleerd, in het bijzonder de opvattingen wat als "normaal" en wat als "atypisch" beschouwd wordt.

In de tendens, worden de traditionele eerder stereotypisch gedefinieerde verwachtings- en attributiemodellen meestal gekenmerkt door polaire ideeën over "jongen-" of "meisje-zijn"

en zijn deze (nog steeds) actueel. Hierna volgen enkele exemplarische kenmerken, toegeschreven vaardigheden en eigenschappen:

Jongen	Meisje
Sterk, krachtig	Vrouwelijk
Assertief	Zacht
Zelfbewust sociaal	Rekening houden met anderen
Kunnen agressief zijn	Mogen niet agressief zijn
Bewegingsintensief	Gecontroleerde activiteiten
Grofmotorisch	Fijnmotorisch
Competitief	Coöperatief
Omgang met het technische	Omgang met het huishoudelijke
Ruig	Schattig
Zakelijke omgang	Emotionele omgang

Reeds op kleuterleeftijd kennen jongens en meisjes de aan hen toebedeelde attributies en verwachtingen betreffende hun genderspecifiek gedrag. Dit is ook merkbaar in het "onbewuste" dagelijkse leven (vb. Wie moet dat herstellen? Wie geeft er troost? Zoiets doet een meisje toch niet! Jongens huilen niet!). Deze hints geven hen duidelijke verwijzingen wat van de geslachtsrollen verwacht wordt en anderzijds geeft het hen oriënteringspunten voor de opbouw van hun eigen gender identiteit. Zelfs wanneer de verschillen tussen de seksen op deze leeftijd nog niet zo uitgesproken, doorleefd of aangetoond zijn, zijn de geslachtstypische gedragskenmerken, hiërarchische begrenzingsen en interesses bij velen reeds "verinnerlijkt".

2.2 Socialisatiemiddel "School"

De school als sociale interactieruimte is geslachtsdynamisch enorm beladen. Meisjes en jongens brengen in deze gemeenschap een groot deel van hun tijd door, het is aldus een zeer belangrijke context voor adolescentie ontwikkelingen in het kader van het ontstaan van genderbeelden en genderverhoudingen. Het geheime leerplan van de (basis-) school bewijst leerlingen, dat niet enkel de opvoeding van kinderen door vrouwen gebeurt, maar ook dat hoofdzakelijk vrouwelijke medewerkers in de meerderheid terug te vinden zijn in het personeel van de voor hen verantwoordelijke pedagogische leer- en verzorgingsinstellingen. Deze situatie die als een maatschappelijke weerspiegeling moet gezien worden, zendt aan jongens en meisjes verschillende boodschappen uit: bij de opvoeding van kinderen zijn mannen zeer gering betrokken (en/of hebben geen interesse in kinderen), deze beoefenen andere – meestal niet educatieve – beroepen waarbij er op meer maatschappelijke erkenning en inkomen gerekend kan worden. Dat het opvoeden en onderrichten van kinderen voornamelijk een vrouwenzaak is, wordt jongens en meisjes zeer snel duidelijk! 90% van de leerkrachten in Duitse basisscholen zijn vrouwelijk. Recente onderzoeksresultaten zijn het oneens of deze vrouwelijke dominantie, in het bijzonder voor jongens, tot "leerstoornissen" kan leiden. Als men uitgaat van de hypothese van gendersocialisatie, dat bij een gedeelte van de jongens bij wie in de naaste omgeving

mannelijke referenties en zorgverleners ontbreken (vb. eenoudergezinnen, sterke beroepsbezigheid van de vader, etc.), het afbakeningsproces van het vrouwelijke voor het ontdekken van hun mannelijke identiteit (= Wanneer er amper ervaringen met reële mannelijkheden voor de hand liggen, dan moeten de ervaren vrouwelijkheden mannelijk zijn.) van zeer groot belang is voor mannelijkheid. Dan wordt het ook duidelijk dat voor deze groep jongens de hierboven beschreven schoolsituatie een uitdaging voor hun ontwikkeling kan betekenen. Mogelijk zal het schoolonderwijs voor deze jongens verbonden zijn met de door hen ervaren vrouwelijke leernormen en als dan ook nog succesvolle prestaties door de meerderheid van meisjes geleverd worden, dan verbinden deze jongensgroepen goede schoolprestaties met vrouwelijkheid en bakenen van deze "vrouwelijke wereld" er een af die bestaat uit slechte schoolprestaties, dit om enerzijds te "degraderen" (verlagen) en anderzijds om vanuit hun perspectief mannelijk(er) te worden (verhogen) (zie ook "*Underachievement* bei Jungen", Stamm, M.).

Het is pas in het verdergezet onderwijs dat de geslachtsverhoudingen in het lerarenkorps verandert en in de bovenbouw zijn de mannelijke leerkrachten in aantal minstens evenredig aan de vrouwelijke leerkrachten.

Tot aan het begin van de pubertijd hebben de gender sferen vaak de neiging om sterk van elkaar afgegrensd te zijn. In de regel, scheiden jongens zich van meisjes af en blijven ze liever onder elkaar, gelijktijdig prefereren meisjes ook de aanwezigheid van andere meisjes. Wat in deze geslachtshomogene Peer Groups aan leerprocessen plaatsvinden, is voor gendereducatie van enorm belang (zie hierover Socialisatiemiddel Peer Groups in deze bijdrage).

Een niet onbelangrijke wisselwerking op het gedrag van jongens en meisjes wordt ook toegeschreven aan de interactie met leerkrachten. Zij brengen met hun gedrag een actieve betekenis aan het interactieproces bij. Het belang van gender en het invullen van genderbeelden worden geproduceerd en gereproduceerd door de deelnemende leerkrachten. Daardoor zijn ze ook betrokken bij het succes of het falen van coëducatieve leersituaties, alsmede op de vraag of meisjes en jongens al dan niet "atypische" belangen kunnen ontwikkelen en gepaste prestaties kunnen leveren.

2.3 Socialisatiemiddel "Peer Group"

Een centraal kenmerk van de adolescentie bij beide geslachten is dat geslachtsverschillen in dit gedeelte van de ontwikkeling indringend benadrukt en opgebouwd, maar tegelijkertijd ook geërotiseerd worden. De Peer Group neemt aan het begin van de puberteit een centrale rol in bij de uitvoering van maatschappelijke rolpatronen en bij het omgaan met ontwikkelingstaken. Het verzwakt de invloed van familiale waarden en draagt voor een groot deel bij tot het loslaten en het Ik-worden van het individu. Juist in deze levensfase zijn de inhoud en de ervaringen van seksuele socialisatie voor beide geslachten van groot en blijvend belang.

Hoewel maatschappelijke beelden van mannelijkheid in de publieke debatten van de afgelopen jaren in toenemende mate steeds kritisch bevraagd en geëvalueerd worden, richten veel jongens zich nog steeds op een ideaalbeeld van onafhankelijkheid en sterkte, van activiteit en dominantie, en dat de hoedanigheid heeft van een patroon van succesvolle

en maatschappelijk hooggewaardeerde mannelijkheid (hegemonische mannelijkheden) (zie ook King/Flaake 2005).

Ook bij meisjes en jonge vrouwen kan er zich tijdens de puberteit een "tweede werkelijkheid" (Streeck-Fischer 1997, p 52) ontwikkelen, een "coole" zelfpresentatie gebaseerd op het imago van het sterke meisje en waardoor de gevoelens van sterke onzekerheid en zelftwijfel verborgen worden.

Net zoals het voorbeeld van autonome en superieure mannelijkheid voor de meeste jongens de essentie van een ver principe heeft, dat indien mogelijk bereikt moeten worden, hebben de maatschappelijke opvattingen over vrouwelijke schoonheid en aantrekkelijke lichamelijke voor de meeste meisjes het karakter van een ideaal, waaraan ze nooit helemaal kunnen voldoen. Voor meisjes is de Peer Group van hetzelfde geslacht in de klas van groot belang voor de exploratie en de verwerving van gender identiteiten. Net zoals bij jongens en jonge mannen, is dit het "centrale gebied" waar sociale definities van het "normale", het "correcte" en het "aantrekkelijke" worden onderwezen (Faulstich-Wieland 1999, p 99). In tegenstelling tot de Peer Groups van jongens, wordt echter bij meisjesgroepen de seksuele identiteit niet gecreëerd door devaluatie en uitsluiting van al wat te maken heeft met het andere geslacht. Voor zover - in tegenstelling tot jongensgroepen - ontstaat hier geen dominantie over het andere geslacht. Voornamelijk lijken in meisjesgroepen verschillende ontwerpen van vrouwelijkheid tot stand te komen.

In het verloop van deze (geslachtshomogene) Peer Groups of het ertoe behoren worden vaak ontwikkelingstaken voor de toepassing van toekomstige geslachtsrollen overwonnen. Deze kunnen zijn: de relatie tot het eigen lichaam, nabijheid en afstand tot het eigen of het andere geslacht, belang van emotionaliteit, het beoordelen van de andere sekse, het ontdekken van de eigen seksualiteit en de uitoefening ervan, tolerantie voor verschillen, het omgaan met macht en onmacht, de houding tot geweld/onderdrukking.

Literatuur- en bronnenlijst

Faulstich-Wieland, H.: Soziale Konstruktion von Geschlecht in schulischen Interaktionen in der Sekundarstufe I. In: Sozialpädagogisches Institut Berlin (Hrsg.): Geschlechtersequenzen. Dokumentation des Diskussionsforums zur geschlechtsspezifischen Jugendforschung. Berlin 1999, S. 97-109.

Faulstich-Wieland, H./ Weber, M./ Willems, K.: Doing Gender im heutigen Schulalltag. Empirische Studien zur sozialen Konstruktion von Geschlecht in schulischen Interaktionen. Weinheim 2004.

Hagemann-White, C.: Sozialisation: Weiblich-männlich? Opladen 1984.

Jösting, S./ Seemann, M. (Hrsg.): Gender und Schule. Geschlechterverhältnisse in Theorie und schulischer Praxis. Oldenburg 2006.

King, V./ Flaake, K. (Hrsg.): Männliche Adoleszenz. Sozialisation und Bildungsprozesse zwischen Kindheit und Erwachsensein. Frankfurt / New York 2005.

Stamm, M.: Underachievement von Jungen in der Schule. Wiesbaden 2009.

Streeck-Fischer, A.: Männliche Adoleszenz - Krisen und destruktive Verlaufsformen. In: Krebs/Eggert Schmidt Noerr (Hrsg.), Lebensphase, Adoleszenz. Jungen Frauen und Männer verstehen. Mainz 1997.

<http://www.spiegel.de/schulspiegel/wissen/maennermangel-an-schulen-lehrerinnen-schaden-schuelern-nicht-a-682019.html>

http://www.genderwiki.de/index.php/Soziale_Konstruktion_von_Geschlecht_in_der_Schule

Hoe zien de geslachten zich in hun communicatief gedrag? – Geslachtshomogeen/cross gender

Bernd Drägestein (DE)

In het proces van de zoektocht naar seksuele identiteit, speelt het zelfbeeld en de perceptie van anderen een belangrijke rol in de context van doing gender. Meisjes en jongens verifiëren hun genderrol ook tijdens sociale interacties en zijn op constante zoektocht naar antwoorden op hun persoonlijke - maar meestal ongestelde - vragen: "Wat voor een jongen wil ik zijn of belichamen? Wat voor een meisje wil ik zijn of belichamen?" Een wegwijzer hiervoor is de observatie en evaluatie van de andere tieners/volwassenen rondom hen en hun gedrag. Maar ook de aanpassing aan en het omgaan met sociale tradities en genderstereotypen belast dit ophelderingsproces. De zoektocht naar identiteit staat dan ook vaak garant voor onzekerheden en angsten tegenover hun eigen, maar ook tegenover het andere geslacht. Vermeende zekerheden worden gebruikt in deze stap van de ontwikkeling van hun eigen interne stabiliteit, zodat soms klassieke reproducties van genderrolgedrag voor hun eigen redding worden gekopieerd, ook al zijn deze in tegenspraak met de persoonlijke ideeën over zichzelf. Het is niet ongewoon dat dit zorgt voor innerlijke psychologische spanning en stress bij jongens en meisjes. Vanuit dit perspectief komt het belang van de peer group als een belangrijke bron van identiteitsvorming in deze fase van hun ontwikkeling centraal te staan.

Op basis van dit uitgangspunt, lijkt het wetenswaardig en interessant om te zien hoe meisjes en jongens zichzelf waarnemen en beschrijven in hun communicatief handelen en hun sociale representatie.

Om een beetje dichter bij deze bevindingen te komen en om authentieke verklaringen te verkrijgen, werden zowel zes meisjes als zes jongens in de leeftijd van 14 tot 15 jaar in het kader van een geslachtshomogene groep geïnterviewd.

Deze vragenronde vond plaats op twee opeenvolgende dagen (groep meisjes / groep jongens uit een klas) tijdens een pauze (20 min) op school. De reacties van de jongeren werden schriftelijk vastgelegd.

Het doel van deze geslachtshomogene groepsinterviews was om de percepties en evaluaties in verband met hun eigen geslacht of het geslacht van de andere groep - gebaseerd op communicatief gedrag - beter te leren kennen en te begrijpen. In aanvulling op de zelfevaluatie van het eigen gender gedrag stond ook het gender cross perspectief ter focus van dit onderzoek. De resultaten van deze interviewwijze zijn niet representatief, maar kunnen slechts de tendens van een gelimiteerde mening van jongeren uit deze leeftijdscategorie, weerspiegelen.

Het middelpunt van beide vraagstellingen richtte zich op de waarneming van het gendergerelateerde communicatief gedrag:

Vraag 1: "Hoe zien jullie de communicatie onder jullie (Jongens/Meisjes)?" (= geslachtshomogeen)

Antwoorden van de groep jongens op vraag 1 (zelfevaluatie):

"Als er iets niet klopt, dan duurt een conflict geen drie weken onder ons!" - "Rationeel" - "Een ruzie onder jongens wordt nonchalant opgevat!" - "Jongens zijn meer monosyllabisch." - "Maar er zijn ook kwebbelaars onder ons!" - "Wij kunnen ons sneller verontschuldigen!" - "We hoeven niet iedereen alles te vertellen!" - "Problemen en relaties worden niet zo openlijk tentoongespreid!" - "Super! Uitstekend!" - "Grappig, maar niet flauw!" - "Velen zijn cool, maar niet iedereen!" - "We draaien niet ronde de pot, we maken sneller een punt!"

Antwoorden van de groep meisjes op vraag 1 (zelfevaluatie):

"Kleinere kliekjes dan bij jongens." - "Naar buiten toe, zijn veel meisjes aardig tegen elkaar, maar intern is er wel wat spanning!" - "Strikte regel: Possessief → een vriendin." - "Eerder onverzoenlijk in conflicten." - "Meisjes gaan eerder winkelen."

Vraag 2: "Hoe zien jullie de communicatie van meisjes tegenover jongens?" (=cross gender)

Antwoorden van de groep jongens op vraag 2 (cross gender):

"Als ze gestresseerd zijn, dan zeuren ze wat af!" - "Hysterisch!" - "Praten veel! Meer als jongens!" - "Korte berichten worden voorzien van hartjes!" - "Praten over onbelangrijke dingen." - "Voelen zich goed als ze in groep zijn." - "Positieve/negatieve dingen worden groter voorgesteld dan ze zijn. Dramatisering!" - "Uitsluiting is ook mogelijk bij meisjes, pesten, ook!" - "Gepest worden, gaat eerder over het uiterlijk, maar kan ook over gedrag gaan!" - "We begrijpen niet hoe meisjes denken!" - "Ze kunnen irritant zijn." - "Als alles goed is: kus hier, kus daar!" - "Meisjes geven elkaar complimenten, als er eentje nieuwe schoenen aanheeft!"

Antwoorden van de groep meisjes op vraag 2 (cross gender):

"Ze zijn niet meer zo gewelddadig als vroeger!" - "Verschillend in gedrag, ze zijn niet allemaal hetzelfde!" - "Beetje oppervlakkig." - "Vriendschappelijke pesterijen." - "Jongens praten over iets (zoals foto's, materiaal, voetbal)." - "Praten niet over persoonlijke zaken, maar over algemene jongenskwesties." - "Ze doen eerder samen iets, praten minder met elkaar!" - "Ze handelen eerder in grotere groepen, ze zijn zelden alleen onderweg!" - "Kunnen in een groep niet over zichzelf nadenken, dat is pas mogelijk als ze alleen zijn!" - "Zijn eerder afhankelijk!" - "Hebben iets in hun oren steken."

Aan de hand van het antwoordenoverzicht van de jongens en meisjes, wordt duidelijk hoe enerzijds genderstereotiepe ervaringen geformuleerd worden en anderzijds ook hoe heterogeniteit wordt ervaren zodat ze zich allen gelijk aan de bestaande stereotypen aanpassen (moeten). Onmiskenbaar is het feit dat meisjes en jongens in tijden van een kwetsbare genderidentiteit tijdens de adolescentie, en om hun eigen persoonlijkheid te redden, terugvallen op stereotiepe en traditionele rolhoudingen, om hun eigen onzekerheid ('Hoe wil ik zijn?') zo weinig mogelijk openbare ruimte te geven. Het constante verlangen naar sociale acceptatie en het behoren tot een groep, alsmede de zoektocht naar hun eigen individualiteit laat jongeren - althans wanneer zij elkaar in groepsverband informeel publiekelijk ontmoeten - terugkeren naar deze gedragingen.

Tegen deze achtergrond zijn de traditionele gendereigenschappen, dramatiseringen en zelfpercepties van jongeren beter te begrepen. De communicatie verloopt vanuit het standpunt van de jongens of de meisjes en geldt veeleer ter onderscheiding van "Je gedraagt je als een vrouw/man! En wij jongens/meisjes gedragen zich net zoals jongens/meisjes!". Dit creëert ook zekerheid in de omgang en in de confrontatie met elkaar. In de regel kunnen de spelers zich verlaten op het feit dat, deze onderhandelingen over gendergedrag, hun handelingsruimte definieert en het sociale zekerheid biedt voor hun confrontaties in de omgang met elkaar.

Tijdens deze overzichtelijke vorm van interviewen werd het duidelijk dat meisjes en jongens dit onderwerp veel activiteit en participatie toebedeelden. Misschien is dit een aanwijzing dat de kwestie van "sociaal gender" zich ook als fundamenteel leermateriaal voor klassikale activiteiten opwerpt. In het bekende "geheime leerplan" op scholen staat dit onderwerp reeds in de voorste gelederen.